

Asia: VN/24963/2022

Rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistio

1. Esitutkintaprosessia koskevat kehittämisehdotukset

Viranomaisarkinta rikosilmoituksen kirjaamisessa

Ei lausuttavaa.

Esitutinnan aloittamista edeltävät toimenpiteet

Voin yhtyä työryhmän (s. 31-32) esittämiin näkemyksiin, että ennen esitutinnan aloittamista tehtäviä alustavia selvittelytoimia koskevaa sääntelyä olisi tarpeen arvioida ja että alustavien selvittelytoimien ja varsinaisten esitutkintatoimenpiteiden välistä suhdetta tulisi säännöksissä selkeyttää.

Olen joulukuussa 2021 antanut päätökseni (dnro OKV/1233/70/2021 ym.) asiassa, jossa tutkin poliisin ja syyttäjien menettelyä ihmiskaupparikosten tutkinnassa. Asiassa ilmeni, että useimmat selvityksen kohteena olleista 50 esitutkinnasta olivat viivästyneet. Huomion arvoista muun ohella oli, että poliisi oli usein kirjannut asiassa S-ilmoituksen ja suorittanut ensin esiselvityksen, vaikka asiassa olisi voinut ja siinä olisi myös pitänyt aloittaa suoraan esitutkinta. Toisinaan olisi puolestaan ollut perusteltua aloittaa esitutkinta tai ainakin tehdä esiselvitys ja selvittää, mitä näyttöä asiasta olisi ollut hankittavissa. Esiselvitys voi osoittaa, että tutkintapyyntö on ollut kyse jostakin muusta, kuin siinä mainituista rikoksista. Mikäli poliisi päättää aloittaa esitutinnan, esiselvityksen suorittamisen etuna lähtökohtaisesti on, että poliisi kykenee arvioimaan asiaa laajemmin kuin yksinomaan poliisille tehdyn rikosilmoituksen ja siihen mahdollisesti liitetyn kirjallisen aineiston pohjalta.

Vaikka esitutinnan toimittamista koskevan säännöksen sanamuoto ”syytä epäillä” jättää avoimuutensa vuoksi esitutinnan aloittamista harkitsevalle tutkinnanjohtajalle harkintavaltaa, esitutinnan aloittamiskynnys ei saisi olla liian korkea. Sillä, tekeekö poliisi ensin esiselvityksen vai aloittaako asiassa esitutinnan ja selvittää esitutkinnassa, onko asiassa tapahtunut rikos, on merkitystä sekä rikoksesta epäillyn, että asianomistajan oikeuksiin.

Asianomistaja voi esimerkiksi saada oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaisen avustajan vasta, kun asiassa on aloitettu esitutkinta. Totesin edellä viitatussa ratkaisussani (s. 64) tästä seuraavasti:

”... Jos poliisi ei osaa tunnistaa ihmiskauppaa heti tutkinnan alkuvaiheessa, myöskään uhri ei saa ROL:n mukaista asiamiestä eikä tarvittavia tukipalveluita. Ihmiskaupparikosten ja sen lähirikosten uhrit ovat yleensä haavoittuvassa asemassa olevia, usein kielitaidottomia eivätkä he tunne Suomen oikeusjärjestelmää. Sen vuoksi on erityisen tärkeää saada esitutkinnan alkuvaiheessa uhrille joko ROL:n tai oikeusapulain mukainen asiamies, mikäli hänellä sellaiseen on oikeus. Kuten Poliisihallituksen ohjeessakin on todettu, asiamiehellä on ihmiskauppatapauksissa yleensä merkittävä rooli esitutkinnan edistämässä.”

Tämä näkökohta, erityisesti joissain rikostyypeissä, korostaa esiselvityksen ja varsinaisen esitutkinnan aloittamista koskevan erottelun selkeyttä. Selvyden vuoksi totean, ettei asianomistajan tarve avustajaan määrää tätä harkintaa sinänsä, mutta kertoo sen merkittävydestä.

Alustavien selvittelytoimien ja varsinaisten esitutkintatoimenpiteiden välistä suhdetta olisi syytä säännöksissä selkeyttää. Esitutkintaviranomaiselle tulisi olla selvää, mitkä intressit tulisi ottaa huomioon arvioitaessa alustavien selvittelyjen laajuutta ja ylipäätään tarpeellisuutta niin asian selvittämisen kuin asianosaisten oikeusturvan kannalta.

Asian laatu, vakavuus tai oikeussuojanäkökohdat voivat sinällään puolustaa alustavan selvityksen tarpeellisuutta, kuten työryhmä tuo esille. Koska vakavien rikosten esitutkintakynnys jo on tai ainakin tulisi olla varsin matala, olisi työryhmän esittämien tavoittein aiheellista arvioida myös yleisesti esitutkintaa edeltävien toimenpiteiden suorittamista koskevan sääntelyn tarpeellisuutta kokonaisuudessaan.

Korostan lisäksi, että esitutkinnan toimittamista koskeva esitutkintalain säännös velvoittaa tutkinnanjohtajan viivytyksettä aloittamaan esitutkinnan, jos on syytä epäillä rikosta, mutta myös tunnistamaan oikeat ja epäiltyyn rikokseen soveltuvat rikostunnusmerkistöt. On selvää, että mikäli tutkinnanjohtaja ei tunnista tietyn rikoksen tunnusmerkistötekijöitä, se voi johtaa virheelliseen esitutkinnan toimittamatta jättämiseen tai vääränlaiseen tutkinnan suuntaamiseen. Edellä mainitussa ihmiskaupparikosten tutkintaa koskevassa asiassa juuri ilmeni, että tutkinnanjohtajien osaamisessa oli vakavia puutteita ihmiskaupparikoksen tunnistamisessa. Ratkaisun jälkeen poliisihallinto on kiinnittänyt osaamisvajeen kuromiseen huomiota.

Esitutkintatoimenpiteiden suhteuttaminen

Työryhmä (s. 35-37) esittää arvioitavaksi, että esitutkintalaissa säädettäisiin siitä, että esitutkintatoimenpiteet voitaisiin suhteuttaa asian laatuun ja vakavuuteen sekä toimenpiteistä

aiheutuviin kustannuksiin esitutkintaviranomaisen harkinnan perusteella. Varmasti on niin, kuten työryhmä toteaa, että suhteuttamalla tutkintatoimenpiteitä ja jättämällä niitä suorittamatta vähäisemmissä asioissa voitaisiin esitutkintaviranomaisen tutkintaresurssia kohdentaa paremmin ja tarkoituksenmukaisemmin sekä tehostaa vakavien ja laajojen rikosten tutkintaa. Kun työryhmä ei täsmennä esimerkiksi sitä, mitä nimenomaisia tutkintatoimenpiteitä voisi jättää kokonaan suorittamatta, asiaan ei ole mahdollista tässä vaiheessa ottaa tarkemmin kantaa. Työryhmä toteaaakin, että ehdotusta ja sen toteuttamisvaihtoehtoja tulisi arvioida jatkovalmistelussa tarkemmin. Korostan, että tässä arvioinnissa asianosaisten oikeusturva ja esitutkinnan asianmukainen toimittamisvelvollisuus sekä rikosvastuun toteutuminen yleisemminkin on joka tapauksessa huomioitava.

Esitutkintaviranomaisella on sinällään jo nykyisin harkintavaltaa tehdä resurssien priorisointeja tutkinnan ja ohjauksen eri vaiheissa. Tällä harkinnalla on kuitenkin lainmukaiset rajansa, kuten rikosten vanhentuminen, esitutkinnan suorittaminen ilman aiheetonta viivytystä ja rikosvastuun tehokas toteutuminen. Lainsäätäjä on hyväksyessään rikoslaissa rikosten tunnusmerkistöt, niiden törkeysluokituksen ja rangaistusasteikot osin ohjannut tätä priorisointia. Kuten työryhmä tuo esille, mitä lievemmästä rikoksesta on kysymys, sen keveämmällä menettelyllä tulisi voida edetä prosessissa asianosaisten oikeusturvaa kuitenkin vaarantamatta.

Toisaalta tähän priorisointiin vaikuttavat myös muut tekijät. Esimerkiksi edellä mainitussa ihmiskaupparikosten tutkintaa koskevassa asiassa selvitykset osoittavat, että sillä, tunnistaako poliisi ihmiskaupan tai sen lähirikosten tunnusmerkistöt, on vaikutusta esitutkinnan aloittamisen lisäksi siihen, miten tutkintaa priorisoidaan. Siinä epäonnistutaan, jos poliisi ei tunnista ihmiskaupan elementtejä, vaan tutkii epäiltyä rikosta esimerkiksi pahoinpitelynä. Tämä puolestaan voi johtaa lähtökohtaisesti vakavamman rikoksen eli ihmiskauppaa koskevan esitutkinnan viivästymiseen.

Esitutkinnan muotomääräykset

Ei lausuttavaa.

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Ei lausuttavaa.

Esitutkinnan keskeyttäminen

Ei lausuttavaa.

Esitutkinnan rajoittaminen

Ei lausuttavaa.

Perusteluvollisuus, valtakunnalliset fraasimallit esitutkintaviranomaisten ratkaisuisissa

Ei lausuttavaa.

Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen kuultavalle

Työryhmä (s. 42-43) käsittelee muistiossaan esitutkintakuulusteluissa tehtävien ilmoitusten tekemiseen liittyviä kysymyksiä. Työryhmä toteaa, että esitutkintalain 7 luvun mukaiset ilmoitukset voitaisiin tehdä muulla tavoin kuin vain käymällä ne suullisesti läpi kuultavan kanssa. Kuulusteluun tulevalle henkilölle voitaisiin toimittaa sähköpostilla vastaavat tiedot riittävän ajoissa ennen kuulustelua ja varata hänelle kuulustelussa mahdollisuus käydä ne tarkemmin läpi, mikäli kuulusteltava katsoo sen tarpeelliseksi. Myös muut esitutkintalain mukaiset ilmoitukset tulisi työryhmän mukaan voida toimittaa asianosaisille kirjallisesti tai sähköisesti.

Pidän kannatettavana työryhmän ehdotusta toimittaa esitutkintalaissa säädetyt ilmoitukset kuulusteluun tulevalle asianosaiselle etukäteen sähköpostilla tiedoksi ja tutustuttavaksi. Työryhmä pitää asianmukaisesti tärkeänä, että kuulustelussa ilmoitukset myös käydään edelleen läpi ja varmistetaan niiden ymmärtäminen. Olennaista on, että kuultava kykenee omaksumaan ilmoitusten sisällön riittävän hyvin. Kuultavan oikeusturvan kannalta on tärkeää, että hän tietää ja riittävästi ymmärtää oikeutensa ja ymmärtää häneen kohdistuvat velvollisuudet.

Korostan, että myös muiden kuin esitutkintalain 7 luvun mukaisten ilmoitusten tekeminen on tärkeää. Olen marraskuussa 2022 antanut päätökseni (dnro OKV/325/70/2022) asiassa, jossa tutkin poliisin menettelyä lähisuhdeväkivallan ja seksuaalirikosten esitutkinnoissa. Saadun selvityksen perusteella näytti siltä, että poliisi ei esimerkiksi ollut huolehtinut asianomistajan riittävästä informoimisesta esitutkintalain 4 luvun 18 §:n mukaisesti. Säännöksen mukaan asianomistajalle tulee ilmoittaa muun ohella rikoksen uhriksi joutuneen henkilön tukipalveluista ja oikeudesta oikeudenkäyntiavustajaan tai tukihenkilöön laissa säädetyillä edellytyksillä. Kun esitutkintaviranomainen on rikosoikeudellisessa menettelyssä toimivaltaisista viranomaisista lähtökohtaisesti se, johon rikoksen uhri on ensimmäiseksi yhteydessä, on esitutkintaviranomaisen velvollisuus informoida asianomistajaa tämän oikeuksista ensiarvoisen tärkeä.

Menettämisseuraamusten täytäntöönpanotehtävien jaon arviointi

Ei lausuttavaa.

2. Kevennettyjä rikosasioiden menettelyjä koskevat kehittämissuositukset

Sakkomenettelyn kokonaisuudistus ja muut sitä koskevat ehdotukset

Ei lausuttavaa.

Suppea esitutkinta

Ei lausuttavaa.

Epäillyn paikallapysymisvelvollisuus haasteen tiedoksiantoa varten, syyttäjähasteet ja pikaoikeudenkäynnit

Ei lausuttavaa.

Rikosasioiden nopeutettu käsittely (Ruotsin malli)

Ei lausuttavaa.

3. Rikosasioiden sovittelua koskevat kehittämissuositukset

Sovittelumahdollisuuden tunnistaminen, esitutkinnan toimittaminen ja asianosaisten suostumukset

Ei lausuttavaa.

Rikosasioiden sovittelu tuomioistuimissa

Ei lausuttavaa.

4. Syyteneuvottelua koskevat kehittämissuositukset

Käyttö, soveltamisala ja ajoitus

Ei lausuttavaa.

Seuraamusharkinta ja rikosasiaan liittyvät vaatimukset sekä asianomistajan rooli ja suostumus menettelyyn

Ei lausuttavaa.

5. Hallinnollisia seuraamuksia koskevat kehittämissuositukset

Rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten tehokas hyödyntäminen ja uudet mahdollisuudet

Ei lausuttavaa.

6. Rikosprosessia tuomioistuimissa koskevat kehittämissuositukset

Automatisoitu muistutusjärjestelmä pääkäsitteilyjen peruuntumisen ehkäisemiseksi

Ei lausuttavaa.

Oikeudenkäynnin tiedoksiantosaattelu - puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentaminen haasteen tiedoksiannossa, sähköinen tiedoksiantomenettely

Ei lausuttavaa.

Lykkäyssäännöstö ja noudon kiinnioloaika

Ei lausuttavaa.

Poissaolokäsittelyjen soveltamisala

Ei lausuttavaa.

Kirjallisen menettelyn käyttöala, soveltaminen ja yhdenmukaisuus

Ei lausuttavaa.

Perusteluvollisuus ja valtakunnalliset fraasimallit tuomioistuinten ratkaisussa

Ei lausuttavaa.

7. Rikosasioiden valmistelua koskevat kehittämisehdotukset

Preklusio ja siihen rinnastuvat keinot

Ei lausuttavaa.

Todistelun ilmoittaminen sanktion ohella

Ei lausuttavaa.

Rikosasian vastaajan käsitys syytteen teonkuvauksesta ja todistelusta

Ei lausuttavaa.

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

Ei lausuttavaa.

Pääkäsittelyn ulkopuolella ennakollisesti tapahtuva todistajan tai asianosaisen kuuleminen

Ei lausuttavaa.

8. Käräjäoikeuksien kokoonpanoja koskevat kehittämisehdotukset

Yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentaminen

Ei lausuttavaa.

Lautamiesjärjestelmän tarpeellisuus

Lautamiesjärjestelmän kokonaisarviointia on pidetty tarpeellisena niin oikeudenkäytön kehitystyöryhmän arviomuistiossa (Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2022:39), valtioneuvoston marraskuussa 2022 antamassa selonteossa oikeudenhoidosta (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:67) kuin lautamiesten valintatapaa koskevassa arviomuistiossa (Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2023:8). Myös rikosprosessin sujuvoittamista arvioinut työryhmä katsoo, että lautamiesjärjestelmän tarpeellisuutta tai järjestelmän lakkauttamista olisi perusteltua selvittää.

Oikeuskansleri on 31.3.2023 antanut lausuntonsa (OKV/445/21/2023) lautamiesten valintatapaa koskevasta arviomuistiosta. Oikeuskansleri on, viitaten myös oikeudenkäytön kehitystyöryhmän arviomuistiossa ja valtioneuvoston selonteossa esitettyyn, pitänyt perusteltuna ehdotettua lautamiesjärjestelmän arviointia kokonaisuutena. Oikeuskansleri on todennut, että lautamiesjärjestelmän oikeuspoliittinen tarkoituksenmukaisuus olisi syytä arvioida siinä yhteydessä kattavasti.

Ottamatta enemmälti kantaa lautamiesjärjestelmän säilyttämisen tai sen lakkauttamisen puolesta totean niin ikään pitäväni perusteltuna lautamiesjärjestelmän kokonaisarviointia. Lautamiesjärjestelmän keskeisenä yhteiskunnallisena perusteena on pidetty sitä, että lautamiehet edustavat kansan oikeustajua, he valvovat oikeudenkäyttöä käräjäoikeuksissa ja varmistavat sen

julkisuuden (ks. esim. HE 7/2016 vp, s. 129). Lautamiesjärjestelmän kokonaisarvioinnissa tulisi kattavasti selvittää ja arvioida, mikä näiden tekijöiden merkitys lopulta on nykyisessä rikosprosessissa ja mikä järjestelmän oikeuspoliittinen tarkoituksenmukaisuus ylipäätään on.

9. Kehittämisehdotukset korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja koskevista menettelyistä

Ennakkopäätöskysymysmenettely

Ei lausuttavaa.

Ns. hyppyvalituslupamenettely

Ei lausuttavaa.

10. Digitalisaatiota ja sähköisiä menetelmiä koskevat kehittämisehdotukset

Syyttäjälle ja esitutkintaviranomaiselle yhteinen sähköinen työskentelyalusta

Pidän syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen yhteistä sähköistä työskentelyalustaa työryhmän (s. 129) tavoin tärkeänä kehittämisehdotuksena. Rikosprosessiketjun tietojärjestelmien yhteensopivuudella olisi nähdäkseni saavutettavissa olennaisia hyötyjä. AIPA-järjestelmä, jonka sinänsä kannatettavana tavoitteena on siirtyä sähköisiin työmenetelmiin ja luoda uusia työtapoja tukeva yhtenäinen järjestelmä, jossa syyttäjät ja yleiset tuomioistuimet käsittelevät sähköisesti kaikki lainkäyttöasioita koskevat toimintonsa asian vireille tulosta sen ratkaisemiseen ja arkistointiin, ei rikosprosessiketjun kokonaisuuden kannalta kuitenkaan ole riittävä. Esitutkintaviranomaisille suunnitellun VITJA-järjestelmän kehittämisen viivästymisen myötä etenkin esitutkintayhteistyön tarpeita ajatellen nykyinen tilanne ei ole tyydyttävä. Työryhmä on esittänyt mielestäni huomionarvoisia näkemyksiä epäkohdista, jotka aiheutuvat syyttäjien ja esitutkintaviranomaisten välisen yhteisen sähköisen työskentelyalustan puutteesta.

Sähköinen asiointi esitutkinnassa: sähköinen vahvistus rikosilmoituksesta asianomistajalle, esitutkintapäätös asianosaisille myös sähköisesti ja asianosaisen kuuleminen esitutkinnassa sähköisestä

Ei lausuttavaa.

Kuulustelun tallentaminen ja äänitallenteiden käytön lisääminen

Ei lausuttavaa.

Rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmien tarkastelu ja kehittäminen

Olen samaa mieltä työryhmän kanssa siitä, että rikosprosessin järkevöittämisen ja nykyaikaistamisen kannalta on oleellista hyödyntää digitalisaation ja sähköisten menetelmien tarjoamia mahdollisuuksia. Pidän tärkeänä muun ohella työryhmän (s. 125-126) esiin tuomaa, että AIPA:aan tulisi lisätä sellaisia työtä helpottavia toiminnallisuuksia, jotka osaltaan ennaltaehkäisisivät tuomitsemistoiminnassa tapahtuvia inhimillisiä virheitä ja tehostaisivat työskentelyä. Tällaisia toiminnallisuuksia ovat työryhmän mukaan esimerkiksi ilmoitukset rikoksen vanhentumisesta, asianomistajan syyteoikeuden puuttumisesta, rangaistuslajin tai -asteikon minimin alittamisesta tai

maksimim ylittämistä, koeajan minimin alittamisesta tai maksimin ylittämistä, rikosuhrimaksun määräämisestä ja laillisesta kokoonpanosta.

Tällaiset tuomitsemistoiminnassa tapahtuvat virheet ovat tyypillisesti sellaisia, joita varsin runsaasti ilmenee oikeuskanslerinvirastossa suoritettavassa käräjäoikeuksien rangaistustuomioiden tarkastustoiminnassa taikka hovioikeuksien oikeuskanslerille tekemissä ilmoituksissa. Tarkastustoiminnassa ilmenneiden virheiden vuoksi annetuissa selvityksissä/lausunnoissa kärjätuomarit ja laamannit ovat usein tuoneet esille, että kyse on ollut yksittäisistä teknisistä huolimattomuusvirheistä, joiden tapahtuminen olisi estynyt, mikäli järjestelmä esimerkiksi olisi varoittanut merkinnän lainvastaisuudesta.

Käräjäoikeuksien RITU-jakelujen viivästymistä koskevassa päätöksessäni 23.5.2022 (dnro OKV/411/70/2020 ym.) pyysin Tuomioistuinvirastoa ilmoittamaan muun ohella siitä, miten AIPA-järjestelmässä tuomioiden jakelumuistutukset ja käyttäjää tukeva automaatio on otettu huomioon. Tuomioistuinvirasto totesi vastauksessaan, että siinä kuvatuista syistä AIPA-järjestelmän jakelutoimintojen suunnittelun lähtökohdaksi on ollut, että ilmoitusten aito automatisointi ei toistaiseksi ole mahdollista ja järjestelmän käyttäjä vastaa myös jakelutietojen tarkastamisesta. Tuomioistuinviraston mukaan sen pidemmän ajan tavoitteena kuitenkin on, että AIPA-järjestelmään voidaan rakentaa myös ratkaisutoimintaa tukevaa automaatiota.

Oikeuskanslerinvirastossa on vireillä erillinen tuomioistuinten käytössä olevien tietojärjestelmien kehittämistä koskeva oma aloitteeni (dnro OKV/2521/70/2022), jonka asiakirjoihin Tuomioistuinviraston vastaus on liitetty. Tulen kyseisen asian käsittelyn yhteydessä ottamaan esille muun ohella tuomioistuinten tietojärjestelmiin liittyvään käyttäjää tukevaan automaatioon liittyviä kysymyksiä.

Pidän niin ikään työryhmän (s. 137) tavoin tärkeänä sitä, että rikosprosessiketjun viranomaisen järjestelmäkehitystä tarkastellaan riittävän laajana kokonaisuutena yksittäisiä toimintoja koskevan kehityksen sijaan. Esimerkiksi poliisin järjestelmäkehityksessä oleellista on järjestelmien yhteensopivuus siitä lähtökohdasta, että eri järjestelmiin tehtävien manuaalisten kirjaamisten määrä minimoitaisiin. Tietojärjestelmien yhteensopivuus rikosprosessiketjun eri toimijoiden kesken on niin ikään olennaista. Esimerkiksi AIPA-hanke, jonka tavoitteena on ollut luoda Syyttäjälaitokselle ja yleisille tuomioistuimille asian- ja dokumentinhallinnan toimintaprosesseja tehostava ja yhtenäistävä tietojärjestelmäkokonaisuus, on sen toiminnallisuuksiin kohdistetusta arvostelusta huolimatta ollut perusteltu. Järjestelmäkehityksessä on kuitenkin vielä paljon tehtävää, kuten edellä olen tuonut esille esimerkiksi AIPA-järjestelmän osalta.

Työryhmä (s. 137) toteaa lisäksi perustellusti, että järjestelmäkehityksessä tulee kiinnittää huomiota varsinaisen substanssitoimintaa koskevan asianhallinnan lisäksi laajemmin aineiston käsittelyyn, kuten julkisuus- ja salassapitokysymyksiin. Tuomioistuimiin tekemilläni laillisuusvalvontakäynneillä on tuotu esille muun ohella aineiston salassapidon korjauksiin liittyviä ongelmakysymyksiä

esimerkiksi siltä osin kuin ylemmässä tuomioistuimessa tehtävät aineiston salassapidon korjaukset eivät välity asiaa aiemmin käsitelleelle alemmalle tuomioistuimelle.

11. Ehdotusten vaikutukset

Lausunnonantajien mahdolliset huomiot ehdotusten taloudellisista tai muista huomioon otettavista vaikutuksista organisaation toimintaan

Ei lausuttavaa.

12. Muut huomiot

Muita huomioita työryhmän ehdotuksista

Oikeusprosessien pituus on jo pidemmän aikaa ollut yksi oikeudenhoidon keskeisistä ongelmakohdista. Työryhmän tehtäviin onkin kuulunut arvioinnin perusteella esittää kehittämisehdotuksia rikosprosessin sujuvoittamiseksi ja kokonaiskäsittelyaikojen lyhentämiseksi.

Rikosprosessin sujuvuuden ja kokonaiskäsittelyaikojen lyhentämisen kannalta Suomen oikeudenhoidon resurssien riittävyys on ajankohtainen ja tärkeä aihe. Oikeudenhoidon resurssien riittävyys tulisi turvata. Parhaimmallaan lainsäädännöllä ja prosesseilla ei voida estää oikeudenhoidon ongelmia, mikäli riittävää henkilöstöä tehtävien suorittamiseen ei ole. Resurssivaje ja ruuhkautunut työtilanne asettavat myös virkavastuulla toimivan henkilöstön kohtuuttomaan asemaan, mikäli laissa säädettyjen veloitteiden hoitaminen vaikeutuu aliresursoinnin vuoksi tosiasiaa mahdottomaksi. Voin myös yhtyä esitettyihin näkemyksiin, että asioiden käsittelyn priorisointi ei saisi jäädä yksittäisen virkamiehen vastuulle.

Olennaista rikosprosessin viranomaistoimijoiden resurssien kannalta on, että rikosprosessiketjun resurssien riittävyys arvioidaan ja turvataan kokonaisuutena. Esimerkiksi pistemäinen lisäys yhden viranomaisen joidenkin tiettyjen asiaryhmien käsittelyn resursseihin ei välttämättä johda mainittavaan prosessin tehostumiseen ja nopeutumiseen, mikäli muiden toimijoiden resursseja ei vastaavasti lisätä. Tämä voi näyttäytyä ruuhkautumisen siirtymänä rikosprosessiketjussa vain pykälän eteenpäin. Hiljattain tekemilläni laillisuusvalvontakäynneillä huomiotani on kiinnitetty myös siihen, että yhden rikosprosessiketjun toimijan resurssilisäys voi johtaa toimijoiden väliseen palkkakilpailuun ja toisen toimijan kohdalla henkilöstön saatavuusongelmiin kaikkine sivuvaikutuksineen.

Oikeudenhoidon tehokkuutta ja tehostamista arvioitaessa on kuitenkin syytä muistaa, että oikeudenmukaisuuden ja oikeusturvan toteutumisessa ei ole kyse ainoastaan nopeasta lopputuloksesta ja tehokkaista käsittelyajoista.

Toisaalta resurssien vähäisyys ei aina selitä rikosprosessin sujuvuudessa ilmeneviä ongelmia. Esimerkiksi selvittäessäni poliisin menettelyä lähisuuhdeväkivallan ja seksuaalirikosten esitutkinnoissa ilmeni, että resurssien puute ei yksiselitteisesti selittänyt esitutkintojen viipymisiä. Erityisen merkillepantavaa oli, että resurssikysymys ei selittänyt vakavimpia laiminlyöntejä. Asiassa ilmeni esimerkiksi tapauksia, joissa esitutkinta oli jäänyt suorittamatta valmiiksi siitä huolimatta, että tutkintatoimet oli jo tehty. Tällöinhän tutkintaresurssista ei ole ollut puutetta, vaan pikemminkin niitä on tuhlatu. Tällöin ei ole myöskään kyse puutteellisesta lainsäädännöstä.

Totesin mainittua asiaa koskevassa päätöksessäni (dnro OKV/325/70/2022), että työmäärä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että esitutkintojen edistymistä ei kyetä seuraamaan, mutta lähtökohtaisesti tietojärjestelmät mahdollistavat tutkinnanjohtajille ja poliisilaitoksille tehokkaan keinon seurata esitutkintojen etenemistä. Tässä useimmat poliisilaitokset ja tutkinnanjohtajat olivat myös onnistuneet. Asia saattaisi olla korjattavissa ongelmallisissa poliisilaitoksissa ottamalla käyttöön jo muissa poliisilaitoksissa hyväksi havaittuja ja toimivia seurantajärjestelmiä ja valvomalla niiden noudattamista. Prosessin sujuvuuden kannalta olennaista siis on hyvä johtaminen ja toiminnan asianmukainen seuranta. Myös monien rikosprosessiketjun toimijoiden harjoittamalla omatoimisella prosessien kehittämällä voisi nähdäkseni olla mahdollista saavuttaa tuloksia käsittelyn sujuvoittamiseksi ja käsittelyaikojen lyhentämiseksi. Mainitut toimet eivät lähtökohtaisesti edellytä edes erityisiä resurssilisäyksiä tai säädösmuutoksia.

Löfman Markus

Oikeuskanslerinvirasto - Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen